

MANGAN MISUT JA MATAMIT

Ostoharma O-batalian taistelee elämää suurempia elämäntarpeita vastaan. Katsuhiko Hotta.

Itsenäinen nainen harrastaa riskinjohtoa ja golfia. Yutsuko Chusonjin Oyaji-gal.

Harto Hänninen

Tyttöjen sarjakuvilla on Japanissa jo pitkä perinne, mutta yhteiskunnan perinteisten sukupuoliroolien muuttumisen myötä ovat myös naiset saaneet omat aikuissarjakuvansa. Sarjakuvien naiskuvassa näkyvät muutokset puhuttavat koko Nousevan Auringon Maata.

Japanilainen sarjakuva, *manga*, on perinteisesti ollut paikallisten nuorten herkkua. Liki tuhatsivuisien sarjakuvakirjojen miljoonapainokset ovat japanilaistaluttajille arkipäivää.

Suosituimpia ovat poikien sarjakuvat – esim. *Shonen Jumpin* myynti voi olla jopa 4 miljoonaa irtonumeroa viikossa. Poikien sarjakuvien aiheina ovat toiminta, seikkailu, tilannekomiikka, scifi ja kauhu; niissä tyttöjen rooli on lähinnä toimia koristeena tai pakollisena pelastettavana.

Tyttöjen sarjakuvat, *shojo mangat*, ovat väritykseltään pehmeämpiä, aiheet liikkuvat ihanteellisen rakkautta ja kauniiden kokemusten maailmassa. Nekin ovat hyvin suosittuja; säännöllisesti ilmestyviä lehtiä on lähes viisikymmentä.

Imeliä tähtisilmä

Perinteisten japanilaisten tyttösarjakuvien imelyys ja idealismi korostuu grafiikassa, joka saattaa kesken kerronnan äityä dekoratiiviseksi kukkaornamentiksi, tai loputtomiksi lähikuviiksi kimaltelevista jättisilmistä, vaikkei niillä olisi mitään yhteyttä tarinaan.

Voimakkaat tunnekuvaukset ovat yhtä keskeisellä sijalla kuin vaatteiden ja kampauksien yksityiskohtaiset esittelyt. Tunnekuvauksissa keskeisellä sijalla ovat juuri nuo pölykapselin kokoiset silmät, joista reippaasti yli puolet on iiristä ja pupillia. Sangen yleinen klisee on täyttää laajaa silmäpinta-alaa loistavalla tähdellä. Henkilön itkiessä silmät muuttuvat ylläkkäviksi vesisaaveiksi.

Tyttöjen sarjakuvien piirtäjät aluksi kaikki miehiä, vaikka naisten keskinäisillä taide- ja kirjallisuuspireillä onkin Japanissa maailmanlaajuisesti ajatellen hyvin pitkä perinne.

Unelmista urheilusaliin

Toisen maailmansodan jälkeen naisen asema Japanissa muuttui kerta heitolla. Perhesidonnaisuus ja pakkoavioliitto eivät enää olleet ainoa vaihtoehto naisten saatua äänioikeuden ja kansalaiskelpoisuuden. Naiset alkoivat vähitellen ilmestyä työelämään – myös sarjakuva-alalle.

Ensimmäinen suurta suosiota saavuttanut naisen piirtämä sarjakuva oli koko perheelle suunnattu *Sazae-san*, joka ilmestyi vuodesta 1946 aina 70-luvun puoliväliin. Tuon *Machiko Hasegawan* sarjakuvan päähenkilö oli perinteitä kunnioittava, mutta itsenäinen nuori nainen, jonka arkea sarjassa seurattiin.

Naispiirtäjä ilmestyi nopeasti lisää, mutta heillä ei kuitenkaan ollut paljon mahdollisuuksia

asia feminististen intrassien esittämiseen, sillä tyttöjen sarjakuvien lukijat valittivat liian pienistä silmistä tai turhan realistisista tarinoista. Henkilöhahmojen kauneus oli edelleen päävaatimus.

Muutamat ennakkoluulottomat kaavojen rikkoijat onnistuivat lyömään itsenä läpi ja siten laajentamaan tyttöjen sarjakuvien aihepiiriä. *Chikako Uranon* lentopallisarja *Attack No. 1* aloitti hurjan urheilusarjojen boomin 60-luvun lopulla, ja samoihin aikoihin alkoi myös *Hideko Mizunon* poikkeuksellinen seksiä, huumeita ja rock'n rollia sisältävä *Fire*-tarina.

70-luvulla myös tyttöjen sarjakuvat paisuivat yli tuhatsivuisiksi romaaneiksi; yksi suurimmista menestyksistä oli *Riyoko Ikedan* yli 1700-sivuinen *Berusaifu No Bara*, joka kertoi Maria Antoinetten tarinaa *Margaret*-lehdessä vuosina 1972–74. Aiheetkin muuttuivat yhä rohkeammiksi. Nykyisin seksi muodossa tai toisessa maustaa lähes kaikkia sarjoja; kumma kyllä, nuorten poikien homoseksuaalisuus on yksi tyttöjen sarjakuvien suosimista aiheista.

Pupilli pienenee

Nopeasti naiset ovat vakiinnuttaneet asemansa mangatuotannossa ja joissakin suhteissa he ovat pyyhkineet kirkkaasti läntisten virkasiskojensa ohi. Naispiirtäjiä monet ovat Japanissa miespiirtäjien tavoin supertähtiä, joilla on omat vannoutuneet ihailijajoukkonsa; länsimaissa korkealle noteerattu naispiirtäjä on edelleen harvinaisuus.

80-luvulla tyttöjen sarjakuvan lukijakunta oli jo aikuistunut, ja ensimmäiset aikuisten naisten sarjakuvalehdet näkivät päivänvalon. Nyt naisten sarjakuvia ilmestyy jo parikymmentä eri nimikettä ja niiden suosio on edelleen kasvussa.

Naisten sarjakuvien ote on realistisempi, tapahtumat sijoittuvat eksoottisten ulkomaiden sijaan koto-Japaniin ja päähenkilöiden näköelimet saavat inhimillisempiä mittasuhteita. Muitakin tyttöjen sarjakuvien sääntöjä voi naisten sarjakuvissa rikkoa, ja uusi, ennakkoluuloton tyyli onkin saanut lukijoita myös pojista ja miehistä. Myös scifin ja iankaikkiseen toimintaseikkailuun kyllästyneet miespiirtäjät ovat löytäneet tiensä naisten sarjakuvan pariin.

O-batalian, naarashirmu

Naiskuva koki äkillisen täyskäännöksen *Kat-suhiko Hotan* viisi vuotta sitten aloittamassa *O-batalian*-lehdessä. Hotta esitteli lukijoille mahtitantan, joka kynnärpäät ojossa rynnii istumapaikalle ruuhkabussissa.

Lehden ja keskushenkilön nimi, O-batalian, on kieleen perustuva vitsi, joka yhdistää keski-ikäistä naista tarkoittavan sanan *oba-san* ja sanan *Batalian*, joka oli amerikkalaisen *Return of the Living Dead* -kauhuelokuvan japanilainen nimi. O-batalian ylitti välittömästi julkisuuskynnyksen, ja pian sana vakiintui käyttöön niin tiiviisti, että se sai oman sijansa japanin kielen historiassa lukuisten muiden neologismien kanssa. Vuonna 1989 japanilaiset tiedotusvälineet äänestivät o-batalianin vuoden luovimmaksi uudissanaksi.

O-batalianin maailma on roimaa satiiria, mutta siinä voikin nähdä kulminoituvan pari nopeasti teknistyneen ja modernisoituneen Japanin ongelmaa. Tilastojen mukaan japanilainen nainen on maailman rikkain kotirouva, mutta todellisuudessa kotirouvan elämä on jatkuvaa taistelua kohoavia elinkustannuksia vastaan. Toinen keskeinen ongelma liittyy miesten muuttuneisiin asenteisiin; naisten emansipaatio herättää tutkimusten mukaan

Maria Antoinette elää 1700-luvun aikana suodattua viihdintään rullameriäisen suolaista kyyneleitä. Riyoko Ikeda, 1972. Chikako Uranon Attack No. 1:n jälkeen japanilaistyön valtasivat pelkkien ja voimitehosen mangon sivuilta.

japanilaismiehissä pelkoa.

Hotta kuvaama nainen on liioitellun tomera, ruma ja kahtiajakoinen: kotona tai omissa oloissaan hän on syrjäanvetäytyvä, mutta ryhmässä hän muuttuu Jekyllistä Hydeksi. Tavaratalojen alennusmyynnit ovat hänelle taistelutannerta, jolla vain vahvimmat selviytyvät.

Sitten alkuaikojen Hotta on lieventänyt sankarittarensa jyrkimpiä ominaisuuksia, mutta perusominaisuudet, jyvämmanin käytöstävät, huono maku ja viehtymys kaikkeen halpaan, ovat tallella.

Oyaji-gal, riippumaton

Ensimmäisen todella miesten maailmaan sopeutuneen ja sitä hyödyntävän naisen japanilaiseen sarjakuvaan toi tietysti naispiirtäjä. *Yutsuko Chusonjin* vuonna -89 luoma nainen on nuori, naimaton ja kaunis. Hän on hoikka, kunnostaan huolehtiva ja kurvikas – ei kuitenkaan liian rintava, sillä japanilaiset halveksuvat ylisuuria puskureita. Hän käy töissä, käyttäytyy sivistyneesti ja matkustelee paljon ulkomailla.

Nimeksi Chusonjin naishahmolle tuli *Oyaji-gal*. Termi tarkoittaa naista, joka on omaksun-

ut keski-ikäisen miehen käyttäytymismallit. Myös tämä sarjakuvahahmon luotsaama ilmaisu on herättänyt runsaasti keskustelua, ja se on kovaa vauhtia tulossa osaksi yleiskieltä.

O-batalianin tavoin myös Oyaji-galilla on maskuliinisia tapoja. Oyaji-gal lueskelee urheilu-uutisia aamumetrossa ja työn jälkeen hän piipahtaa ystävineen pubiin tai baariin kittaamaan viskiä – tyypillisten mieskolleegojensa tavoin. Vapaa-aikanaan hän viihtyy myös pörssissä, golfkentällä tai pöytätenniksen ääressä.

Oyaji-galin maskuliinisuus on feministinen vastareaktio O-batalianille: nainen voi astua toisen luokan kansalaisen rooliin ja osoittaa voimansa hienostuneemmin. Miehillä Oyaji-gal on O-bataliania huomattavasti suurempi uhka, koska se ei edusta naurettavaa, vaan ihanteellista naiskuva, joka pystyy korvaamaan miehen myös työelämässä.

Lähtelä:

Schodt, Frederik L. *Manga! Manga! The World of Japanese Comics*. Kodansha International, 1983.
Ranard, Andrew: *O-batalian vs. Oyaji-gal in the Great Manga War*. International Herald Tribune, 14.7.1990.